

Віталій Анатолійович КОВРАХ,

*докторант відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОВЕРХНЕВОЇ ПЕРЕВІРКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збройна агресія російської федерації проти України та, як наслідок, введення правового режиму воєнного стану стало в викликом для Національної поліції щодо виконання поставлених перед нею завдань. Їх реалізація досягається завдяки втіленню нормативно визначеного інструментарію, основне місце серед якого відведено поліцейським заходам.

Застосування поверхневої перевірка набуло особливого значення в умовах воєнного стану, адже саме цей поліцейських захід дає можливість виявляти кримінальні правопорушення та осіб, винних у їх вчиненні, безпосередньо обумовлених військовими діями в Україні, а саме: 1) осіб, які є: представниками іноземних військових формувань, «колаборантів», вчиняють військові злочини; 2) перевезення (перенесення) речей, обіг яких заборонений; використання речей або транспортних засобів як знаряддя вчинення правопорушення тощо.

Аналіз положень ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію» [1] (далі – Закон) дає підстави зробити висновок, що поверхнева перевірка має три форми вираження: 1) здійснення візуального огляду особи, 2) проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом; 3) візуальний огляд речі або транспортного засобу. Водночас правові засади та практичні аспекти застосування поверхневої перевірки дають можливість звернути увагу на наступні її проблеми.

1. Для здійснення поверхневої перевірки поліцейській може зупиняти осіб. При цьому підставами для зупинення особи та відповідно її поверхневої перевірки є їх достатність вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

Підставами, які у своїй сукупності складають основу для прийняття рішення про необхідність зупинення та поверхневої перевірки особи вдало викладені у Науково-практичному коментареві Закону України «Про Національну поліцію» [2, с. 142].

Зупинення особи є складовою поверхневої перевірки, адже остання крім візуального огляду навряд чи можлива без зупинення

особи, а тому формулювання «поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх ...» (ч. 2 ст. 34 Закону) на нашу думку не зовсім коректне, особливо у контексті його втілення в умовах воєнного стану.

Особа, зупинена для проведення поверхневої перевірки, не може вважатися такою, що піддана адміністративному затриманню чи є затриманою у розумінні Кримінального процесуального кодексу України [3] (КПК України), адже поверхнева перевірка не може тривати більше, ніж декілька хвилин. Проте, норми ч. 2 ст. 34 Закону повністю відповідають ст. 209 КПК України, відповідно до якої «особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою». Тобто виходячи з наведених положень при проведенні поверхневої перевірки особа може вважатися затриманою, хоча фактично так бути не може, тому що поверхнева перевірка не передбачає затримання особи.

Необхідно розуміти, що особа, яка зупинена для проведення поверхневої перевірки поліцейським перебуває поряд з останнім не через силу чи наказ (до особи не застосовується сила й не висувається вимога залишатися на місці), а через кореспондування права поліції щодо висунення вимоги, що зумовлює обов'язок громадянина. На відміну від поверхневої перевірки, затримання особи здійснюється з метою запобігання протиправним діям або для з'ясування причетності затриманого до вчиненого кримінального правопорушення.

2. Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна сама показати вміст особистих речей чи транспортного засобу (ч. 6 ст. 34 Закону). Поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право вимагати відкрити кришку багажника та/або двері салону (ч. 5 ст. 34 Закону). У ч. 4 ст. 34 Закону наведено вичерпний перелік підстав для проведення поверхневої перевірки речі або транспортного засобу.

Невиконання особою вимог поліцейського, у такому випадку, про пред'явлення вмісту речі або транспортного засобу тягне за собою відповідальність за ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4], а саме за злісну непокору законній вимозі або розпорядженню поліцейського. На даному етапі вважаємо за необхідне активно відстоювати описану позицію на усіх рівнях право-

застосовчої та правозахисної діяльності, адже де-факто, лише такий підхід дає можливість ефективно забезпечити належне виконання покладених на поліцію повноважень у випадках використання громадянами конструкції «легальна протидія діяльності поліції».

3. При виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог ст. 237 КПК (ч. 7 ст. 34 Закону), відповідно до яких такий огляд може здійснити виключно слідчий або прокурор. Тобто поліцейський, який не є слідчим, у разі виявлення слідів правопорушення, не може самостійно вилучити речі, які у тому числі є об'єктом підвищеної небезпеки як для поліцейського, так інших осіб (наприклад, вибухові речовини). У результаті не зрозуміло, яким чином за таких умов поліцейський має оглянути та забезпечити схоронність будь-яких слідів правопорушення.

4. У положеннях, які регламентують проведення поверхневої перевірки речі або транспортного засобу законодавець не враховує, що інколи для того, що б виявити річ, наприклад, обіг якої заборо-нено, не достатньо здійснити візуальний огляд місця, де знаходиться ця річ (на прикладі автомобілю: вона може бути непомітна при візуальному огляді). До того ж забезпечити схоронність такої речі чи предмета, не торкаючись його, майже неможливо.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що вирішення актуальних проблем застосування поверхневої перевірки в умовах воєнного стану лежить у площині розроблення інструкцій чи принаймні методичних рекомендацій, які будуть затверджені Міністерством внутрішніх справ України як центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики у сфері виконання покладених на поліцію завдань та відповідно нормативно-правове регулювання її діяльності (ст. 16 Закону). Водночас вважаємо за доречне внести наступні зміни до Закону України «Про Національну поліцію»: 1) у ч. 2 ст. 34 після слова «може» додати словосполучення «на короткий час», сполучник «або» виключити; 2) ст. 34 доповнити положенням, відповідно до якого уявляється за можливе провести поверхневу перевірку особи з вилученням предметів, які можуть завдати шкоди здоров'ю або життю поліцейського та інших осіб, забезпечивши належне кореспондування відповідної норми з положеннями КПК України; 3) ст. 29 доповнити частиною наступного змісту: «Невиконання вимог поліцейського при реалізації поліцейського заходу тягне за собою відповідальність відповідно до закону».

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. ст. 379
2. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. 408 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

Одержано 24.04.2023

Ірина Олександрівна КОЗЛОВА,

курсантка навчальної групи Ф2-101

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОУН: ПРИЧИНИ РОЗКОЛУ

Організація українських націоналістів (ОУН), утворена у Відні у 1929 р. залишила помітний слід у історії українського державотворення. Багато гасел оунівців не втратили своєї актуальності і у наш час, коли Україна надає гідну відсіч повномасштабному російському вторгненню. З огляду на це, чималий науковий інтерес має дослідження однієї з найдраматичніших сторінок у історії цієї організації, а саме розкол ОУН на два проводи у 1940 р. Спробуємо детальніше розібратися, що саме спричинило саме такий хід подій.

Після поразки перших визвольних змагань українській нації був потрібен час, щоб залікувати рани та набратися сил. ОУН набирає силу і вплив у 1930-х рр. в еміграції та на теренах Західної України, до її лав стають тисячі молодих людей, які мріють про незалежну країну та за своєї переконання вони готові платити кров'ю. Українська нація знову була готова кинути виклик світу.

На той момент слід відзначити близькість ідеології ОУН до «інтегрального націоналізму», який повстав в Європі як антитеза лібералізму та марксизму. Український інтегральний націоналізм відносився до того ж програмно-ідеологічного типу, що й німецький націонал-соціалізм з італійським фашизмом. Більш того, при порівнянні основи українського націоналізму разюче схожі основам